

4. Франко І. Вибрані твори для шкільної молоді. В 2 томах. Том 1. Львів : Апріорі, 2016. 640 с.
5. Франко І. Грицева шкільна наука. Київ : А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2017. 24 с.
6. Франко І. Зібрання творів : у 20-ти т. Київ : Держлітвидав, 1950–1956. С. 21.
7. Швець А. Модель дитячого світу у прозі Івана Франка // Дивослово. 2005. № 9. С. 53–57.

Слободянюк Наталія – студентка 1 курсу СВО магістра Факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: мала проза Івана Франка.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української літератури Ткаченко В. І.

Анна Селяніна

ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ДРАМАТУРГІЇ ІВАНА ФРАНКА

Українська драматургія традиційно, порівняно з іншими родами літератури – лірикою й епосом, досліджується недостатньо. Варто нагадати, що драма – не тільки рід художньої літератури, а й вид сценічного мистецтва, тобто має пряме відношення до театру.

Особливе місце в українському національному русі, розвитку української культури, соціально-політичної та філософської думки належить Івану Франку. Життєва доля письменника стала прикладом того, як маючи звичайнісіньку родину, можна досягнути інтелектуальних висот і збагатити духовний спадок не тільки української, а й світової культури.

Драматургія є проблемною і ще недостатньо дослідженою частиною української культури, хоча в останнє десятиліття науковий інтерес до неї швидко зростає (праці О. Бондаревої, Л. Бондар, Н. Веселовської, Т. Вірченко, В. Гуменюка, М. Гуцол, О. Когут, М. Маковій, Н. Малютіної, Н. Мірошниченко, Ю. Скибицької, М. Шаповал). **Мета** статті – проаналізувати особливості творчості каменяра як видатного драматурга. Це питання є актуальним в українському франкознавстві. Хоча протягом останнього часу воно стало предметом наукових досліджень вітчизняних літературознавців, все ж деякі її аспекти потребують суттєвого доповнення або абсолютного сучасного трактування. Актуальність цієї проблеми обумовлюється недостатніми теоретичними дослідженнями драми як роду літератури.

Іван Франко належав до тих небагатьох письменників, які створили видатні твори найрізноманітніших жанрів. Він був поетом і прозаїком, публіцистом і автором наукових дослідів, драматургом і перекладачем. Його зацікавлення драматургією і театром проявилось як в театральних рецензіях, так і в критичних статтях та в перекладах драм і в оригінальних драматичних творах [1, с. 63-64].

Драматургія – одна з багатьох граней рідкісного обдарування І. Франка. У ній він так само сильний, як і в прозі та поезії. Писати п'єси письменник почав дуже рано, ще в гімназії. Паралельно з написанням і перекладанням п'єс, він багато працював над історією та теорією драматургії й театру. Провідною думкою цих публікацій було обстоювання театру як школи життя і правдивості, повноти і щирості зображення дійсності в драматичному творі. Цих теоретичних засад драматург дотримувався і у власних п'єсах.

У своїх драмах І. Франко порушував проблеми, які хвилювали сучасників. Любов до драматургії він проніс через усе своє життя. В умовах тогочасної відсталого Галичини, письменник боровся за народність і реалізм

театрального мистецтва. Він був переконаний, що театр повинен бути не місцем для розваги, а школою життя, провідником думок і почуттів, мрій народу. Іван Франко написав декілька п'єс, що стали окрасою української літератури і театрального репертуару. Його драматична спадщина складається з чотирьох великих і п'яти одноактних п'єс. Найвідоміша з них є соціально-психологічна драма «Украдене щастя». Для її написання драматург скористався джерелом народних пісень. Побутова тема – зламання жінкою церковної присяги, в п'єсі І. Франка має глибоко соціальну основу [2, с. 65].

Соціальні моменти, що спричинили трагедію героїв, належать до передісторії драми: брати Анни, намагаючись при розподілі батьківської землі забрати і її частину, фальсифікують лист, в якому повідомляється про смерть її коханого, і насильно віддають Анну заміж за Миколу. Михайло після повернення з війська, довідавшись про одруження Анни, вступає на службу в жандармерію. Дія розгортається в напрямі поглиблення психологічної мотивації вчинків героїв. Прагнення Анни і Михайла повернути украдене щастя натрапляє на ряд перешкод етичного порядку і приводить до трагічної розв'язки – вбивства Михайла. Остання сцена, в якій Михайло прощає своєму вбивці Миколі і вбивство приймає на себе, говорить про можливість відродження благородних почуттів у морально зіпсованої людини.

Драмою «Украдене щастя» І. Франко зробив виклик тим соціально-етичним устоям дрібнобуржуазного суспільства, які руйнують щастя людини. В основі п'єси лежить народна «пісня про шандаря», яку записала приятелька Франка Махайлина Рошкевич у 1878 році в селі Лоліні Стрийського повіту. Це найдовершеніша драма І. Франка [5].

Драма популярна й сьогодні, вона переростає у трагедію високої напруги, трагічну притчу про те, що на чужому нещасті свого щастя не збудуєш, так само як не

можна зло подолати злом. У 1984 році на студії «Укртелефільм» режисер Юрій Ткаченко зняв за п'єсою Івана Франка «Украдене щастя» однойменний художній фільм. Популярність цієї драми в наші дні представлена серіалом з 4 серій, музику до якого написав керівник гурту «Океан Ельзи» Станіслав Вакарчук. Драма пережила випробування часом, адже проблеми, які порушує митець, – вічні.

Ще однією із визначних п'єс є Франкова комедія «Учитель» розкриває проблему «інтелігенція і народ». Твір присвячений показу складного життя педагога на селі. Головний герой твору – Омелян Ткач. Він справжній подвижник, який відданий своїй справі. Омелян несе світло знань у народ, не зважаючи на численні перешкоди з боку сільської адміністрації. Події у комедії розгортаються динамічно – цьому сприяють нові персонажі – Хоростіль та жандарм. Авторська дефініція «комедія» підкреслює гостроту викриття суспільних суперечностей. Цілком слушно було б назвати цей твір соціально-побутовою драмою. Таке жанрове визначення більше відповідало б характерові конфлікту в творі. Соціальний елемент у п'єсі «Учитель» домінує. Це відчутно в багатьох репліках, діалогах, ситуаціях. Особливо ж, коли йдеться про Омеляна Ткача. Франкова комедія «Учитель» як варіація розробки характерної для української драматургії другої половини ХІХ – початку ХХ століття проблеми «інтелігенція і народ» органічно увійшла в тогочасний літературно-мистецький процес, поряд із творами М. Старицького («Не судилось»), І. Карпенка-Карого («Понад Дніпром»), М. Кропивницького («Доки сонце зійде, роса очі виїсть») [7].

Драматургія І. Франка за життя письменника не дістала належного визнання. Його п'єси «Украдене щастя», «Учитель» спотворювались цензурою. Група «Руської бесіди», втілюючи їх на сцені, не спромоглася розкрити все багатство думок, закладених у цих п'єсах. Творів І. Франка не розуміла і тогочасна критика, а реакційна преса відверто

цькувала драматурга. Керівництво «Руської бесіди» залишалося глухим до порад і міркувань І. Франка щодо шляхів і засобів розвитку українського театру в Галичині, висловлюваних ним у численних статтях з питань театрального мистецтва. Не завжди знаходив він розуміння і підтримку в середовищі митців сцени. Якщо І. Гриневецький, І. Біберович, К. Підвисоцький та інші прогресивні діячі трупи «Руської бесіди» прислухалися до виступів І. Франка, використовували його поради в боротьбі за реалізм (хоч обставини часто примушували і їх іти на компроміси), то консерватори вороже сприймали театральні статті І. Франка, нехтували його думками [2, с. 66].

Свою драматичну творчість драматург завершив на початку ХХ століття, коли 1904 року опублікував у книзі «Маніпулянтка та інші оповідання» драматичну сцену «Чи вдуріла?». У творі відчутний модерністичний тип мислення, адже у центрі його зображення не зовнішня подія, а емоційно-психологічний конфлікт головної героїні, повії Каміли, яку не зумів і не схотів врятувати байдужий до її внутрішнього світу Юліан. Драма має трагічну розв'язку.

Івана Франка вважають основоположником українського наукового театрознавства, теоретиком та істориком драми. Як театральний критик з кінця 80-х – на початку 90-х років він рецензував вистави за творами І. Котляревського, М. Старицького, С. Гулака-Артемовського, М. Кропивницького, Панаса Мирного, Н. Кибальчич, О. Огоновського та ін. Написав ряд статей та досліджень, серед яких «Руський театр у Галичині» (1885), «Наш театр» (1892), «Руський театр» (1893), «Русько-український театр» (1894). У своїх критико-театрознавчих працях осмислював, за словами Л. Мороз, непрості історичні шляхи розвитку театру в Галичині у широкому зіставленні з західноєвропейським театром і драматургією.

Загалом, творчість І. Франка в драматичній ділянці характерна відображенням всіх соціальних пороків, які панували в тодішньому суспільстві. І. Франко зумів

відобразити в ній всі ті великі демократичні ідеї, що хвилювали передових людей того часу: ідею визволення народу від панського гніту, ідею визволення жінки та ідею освічення трудових мас. При цьому він був народним письменником і тому його драматична спадщина є для нас цінною.

Іван Франко – діяч, що уособлює цілу епоху української культури; один з найвидатніших письменників слов'янського світу; ім'я, що здобуває все ширшу світову славу. Людина універсальної обдарованості, титанічної працьовитості, незламної стійкості і людинознавчої націленості в майбутнє.

Література

1. Войтюк А. Літературознавчі концепції Івана Франка. Львів, 1981. С. 141–142.
2. Іустова Ф. Іван Франко – теоретик літератури. Київ, 1976. С. 94–99.
3. Міщенко Л. Іван Франко – теоретик драми. Київ, 1990. С. 63–64.
4. Міщенко Л. Іван Франко – теоретик драми. Київ, 1990. С. 65 – 66.
5. Франко І. Руський театр в Галичині // Франко Іван. Зібр. творів : у 50-и т. Київ, 1982. Т. 26.
6. Франко І. Украдене щастя. Львів, 1894.
7. Франко І. Учитель. Львів, 1896.

Селяніна Анна – студентка 3 курсу Факультету філології та журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: драматургія Івана Франка.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач Ткаченко В. І.

**ДИСКУРС ЖІНОЧОЇ ПРОЗИ ХХ СТОЛІТТЯ
(НА МАТЕРІАЛІ МАЛОЇ ПРОЗИ
ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ)**

Постановка проблеми. У незалеженні прекрасної статі відбулося наприкінці ХІХ ст. – на початку ХХ ст., відтоді вираз «емансипація», а з ним і розвінчання шаблонності жіночої долі, зайняли паритетний щабель в українській спільноті. Зокрема, експериментальними кроками в письменництві зринає перша системно організована спроба жіноцтва довести повноцінність власного існування в патріархальній громаді [5, с. 347]. Але на шляху цього становлення були стереотипи та упередження про низькопробність «жіночого» письма [4]. Як результат, маємо у «великій літературі» попередніх століть всього-на-всього декілька виняткових жіночих постатей таких як Марко Вовчок, Ольга Кобилянська, Леся Українка [1, с. 224]. Утвердження феміністичної проблематики відрізнялося різючим прагненням переосмислення художнього змалювання та ролі жіночих персонажів у письменстві [5, с. 348]. Сучасні дослідження жіночої прози спровокували нетлінні полеміки навколо питання про відділення у самостійну галузь словесності тексти, написані жінками [1, с. 225].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Література минулих століть базувалась на догмах ототожнення людини і людських характеристик лише з чоловіком, тоді як жінка асоціювалась виключно з плоттю і місією продовжувати рід. Зокрема, не одностайним у своєму вираженні залишалось і кохання, що стало «єдиною формою» вияву духовності жінки [5, с. 348]. На зміну цьому прийшов час, коли про себе заявили бунтарки та революціонерки художнього слова, а в тому числі Ольга Кобилянська, яка довела, що жінка-письменниця цілком і повністю здатна